

tävä Semenenkon selkeä esitys Lotmanin kokonaistuotannosta, joka stimuloi uusia metodologisia kysymyksiä sekä pohjustaa

kriittistä suhtautumista moniin etabloituneisiin metodologisiin kysymyksenasetteluihin.

Jaakko Turunen

Moniääninen kirjallisuuskahvila

Tomi Huttunen & Tintti Klappuri (toim.): *Kenen aika? Esseitä venäläisestä nykykirjallisuudesta*. Helsinki: Avain, 2012. 431 sivua.

Näyttää siltä, että Suomen Venäjän tuntijat ovat yhdistäneet voimansa. Vajaa vuosi sitten ilmestyi Kirsti Ekosen ja Sanna Turoman toimittamana kattava – ja pitkään kaivattu – *Venäläisen kirjallisuuden historia* (Gaudeamus 2011), ja kuluneen vuoden aikana venäläinen kirjallisuus on saanut näkyvyyttä niin medioissa kuin kustantamojen julkaisukatalogeissa. Nuoren Voiman tuore kaksoisnumero on nimeltään – mikäs muukaan kuin – ”Venäjä, Venäjä, Venäjä”.

Tänä syksynä ilmestynyt *Kenen aika? Esseitä venäläisestä nykykirjallisuudesta* (Avain 2012) jatkaa siitä, mihin Turoman ja Ekosen järkälemäinen historiateos päättyy. Lähes järkälemäisiin mittasuhteisiin itsekin yltävän esseekokoelman on toimittanut venäläisen kirjallisuuden tutkija Tomi Huttunen ja tohtorikoulutettava Tintti Klappuri. Kirja on ensimmäinen venäläistä nykykirjallisuutta esittelevä esseekokoelma. Se esittelee 25 venäläistä nykykirjailijaa viiden eri osion ja teeman kautta. Nämä ovat ”Perestroikasta postmoderniin”, ”Dystooppiseen tulevaisuuteen ja uuteen realismiin”, ”Nainen, yhteiskunta ja historia”, ”Nykyrunous” sekä ”Kulttuurienvälinen nykykirjallisuus”.

Kokoelman nostamien kirjailijoiden tuotannosta näkee, että ajalla ja ajallisuudella on ollut aivan oma merkityksensä uudes-

sa venäläisessä kirjallisuudessa. Siinä missä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen avattiin neuvostoliiton ja menneisyyden haavoja, siirryttiin uuden vuosituhannen myötä kirjallisuudessa luomaan kauhunäkyjä tulevaisuudesta. Dystopiakirjallisuuden, (tai venäläisittäin antiutopian) nousu liitetään Venäjän poliittiseen ilmapiiriin. Kirjailijat pelkäävät uudenlaista pysähtyneisyyden aikaa, kuvailee Kristina Rotkirch asiantuntevassa ja tiiviissä artikkelissaan ”Dystopioiden synkkenä horisontti”.

Dystopia kirjallisuudenlajina on ollut myös Suomessa nouseva trendi viimeisten vuosien aikana. Tästä huolimatta venäläistä kirjallisuutta on käännetty kitsaasti. Onko venäläinen antiutopiakirjallisuus kustantajien mielestä liian Venäjäkeskeistä? Vai ovatko venäläiset antiutopistit liian poliittisia suomalaisille? Suomalaisia on kritisoitu heikosta Venäjän tuntemuksesta, joten vahvasti yhteiskuntaa satirisoiva antiutopia voi jättää peruslukijan lukukokemukseen paljon aukkoja.

Viktor Peleviniä ja Vladimir Sorokinia on jo saatu suomeksi, mutta esimerkiksi Dimitri Bykovin sekä uuden realismin teoretisoijana ja edustajana tunnetun Roman Sentšinin teokset ovat jääneet vaille suomennosta. Toivottavaa on, että kustantajat innostuisivat artikkelikokoelman myötä julkaisemaan enemmän aiemmin suomentamattomien venäläisten kirjailijoiden tuotantoa. *Kenen aika*-teoksen ilmestyttyä keskustelu on ainakin avattu.

Artikkelikokoelmaa on ollut tekemässä 24 kirjoittajaa.

Asiantuntijoiden kirjo on laaja, ja heidän tyyliinsä eroavat paikoin suurestikin toisistaan. Toisten selkeästi akateemisempaa lähestymistapaa tasapainottaa muun muassa Jenniliisa Salmisen keveämpi ote. Ilahduttavaa oli myös nähdä tuoreita nimiä tekijälistassa.

Jo viisiosainen *Café Voltaire* -kirjasarja pyrkii omien sanojensa mukaan olemaan yleistajuinen nykykirjallisuuden esseekokoelmasarja. Vaikka yleistajuisuus usein jää tyhjen lupausten tasolle, näin ei ole *Kenen aika?* -kokoelman suhteen. Pieniä yksityiskohdita lukuun ottamatta kokoelman kieli on kaiken kaikkiaan hiottua ja helppolukuista. Vain muutamia erikoistermejä on jäänyt avaamatta, kuten esimerkiksi etnofuturismi, johon viitataan hantikirjailija Jeremei Aipinia käsittelevässä esseessä. Myös *skaz*-kerronta mainitaan useammassa esseessä, mutta avataan vasta Marja Rytkösen Ljudmila Petruševskajaa käsittelevässä tekstissä. Venäjää tuntemattomalle lukijalle nämä termit voivat olla liian eksoottisia.

Kirjallisuuden lisäksi teoksessa avataan myös venäläistä kulttuuria, jonka erityispiirteitä valotetaan vaivattomalla kepeydellä. Jo yksistään venäläinen kirjailijakäsitys poikkeaa radikaalisti suomalaisesta. Vaikka nykykirjailija ei ole enää samanlainen kansakunnan omantunnonääni ja jumalisiin mittoihin kohonnut Kirjailija isolla K:lla, on moni silti yhteiskunnallisesti aktiivinen toimija. Myös naiskirjallisuuden osio saattaa tuntua suomalaisittain vanhakantaiselta. Se kuitenkin puoltaa paikkansa kun ottaa huomioon, että Venäjällä naiskirjallisuus on yhä 1980- ja 90-luvulla ollut marginaalissa ja vähemmistökirjallisuutta.

Kun kyseessä on artikkelikokoelma niinkin laajasta aiheesta kuin venäläinen nykykirjallisuus, nousee vääjäämättä esille kysymys valinnasta ja poisjättä-

misestä. Oliko yhden romaanin kirjoittanut elokuvaohjaaja Pavel Sanajev todella tärkeämpi saada suomalaisten tietoisuuteen kuin usean teoksen kirjoittanut ja palkintoja kahminut Olga Slavnikova tai vastasuomennettu Mihail Šiškin? Vaikka tarkoitus ei olekaan arvottaa kirjailijoita palkintorivistön tai teosluettelon pituuden mukaan, ei voi olla pohtimatta sitä, miksi juuri nämä kirjailijat on teokseen valittu. Kysymyksiä voi esittää loputtomiin. Myös kirjailijoiden asettelu viiteen osioon herättää kysymyksiä. Vahvasti naiskirjallisuuden leimaa vastaan protestoinut Tatjana Tolstaja on asetettu dystopia-osioon naiskirjallisuuden sijasta, vaikka hänet on lännessä liitetty osaksi perestroikan ajan naiskirjallisuuden esiinmarssia.

Café Voltaire -sarja määrittelee itsensä kirjallisena kahvilana. Sarjan viiden jo ilmestyneen osan lisäksi se kattaa internetissä kirjallisuusaiheisen blogin, jonne kirjallisuuden ystävät saavat kirjoittaa ja kommentoida. Muihin kirjasarjan osiin verrattuna *Kenen aika?* on monipuolisin, johtuen ehkä venäläisen kirjallisuuden erityispiirteistä. Mukaan on otettu ennakkoluulottomasti myös lasten- ja viihdekirjailijoiden edustajia sekä runoilijoita oman osiollisen verran. Oman tilansa ovat saaneet myös kulttuurien väliset kirjailijat, kuten Andreï Makine, jonka olisi vaihtoehtoisesti voinut esitellä kirjasarjan avaavassa osassa *Tarinoiden paluu. Esseitä ranskalaisesta nykykirjallisuudesta* (Avain 2008).

Kenen aika? on kuin moniääninen kahvila, siellä jokainen pääsee ääneen vuorollaan. Tässä mielessä teos on onnistunut; siitä näkee, että se on syntynyt ihmisten yhteisen intohimon tuloksena. Se todistaa, että Suomi on täynnä asiantuntevia Venäjä-osaajia. Yli 400-sivuinen teos saa venäläisen nykykirjallisuuden näyttävyyttänsä kiehtovana. Yleistajui-

suden vuoksi kokoelmasta on helppo nauttia, vaikkei olisikaan erikoistunut maan kirjalliseen kulttuuriin. Vaikka kirjan oli määrä ilmestyä jo keväällä, ei ylimääräinen odottelu ainakaan pahaa

ole tehnyt. Näin tasokkaasta ja monipuolisesta esseekokoelmasta voi olla ylpeä. *Kenen aika?* on onnistunut johdatus venäläiseen nykykirjallisuuteen.

Marissa Mehr

Etnofuturistisen unelman jäljittäjän esikoisteos

Ville Ropponen: Uralilainen ikkuna. Turku: Savukeidas 2012. 191s.

Ville Ropponen esikoisteos *Uralilainen ikkuna* on kunnianhimoinen esseekokoelma, jossa hän pyrkii kartoittamaan Venäjän uralilaisten kansojen nykytilanteen, luomaan katsauksen niiden kulttuurien, taiteiden ja filosofien historiaan sekä ennen kaikkea pohtimaan uralilaisten ja uralilaisen identiteetin tulevaisuutta. Materiaalina näille pohdinnoille ovat sekä luettu että koettu. Paikoitellen teos onnistuu suppeudestaan huolimatta pääsemään paljon pintaa syvemmälle, mutta kokonaisuutena se ei onnistu välttämään muutamia hyvin isoja ongelmia.

Teos on tärkeä puheenvuoro pienten kansojen ja kielten sekä kansainvälisen yhteistyön puolesta. Teos on rohkea puheenvuoro, sillä se esittää kaunistelemattomasti nyky-Venäjän politiikan etniselle pohjalle luoduissa tasavalloissa, joita kaikki suomalais-ugrilaiset tasavallat ovat. Ropponen määrittelee joitakin tuttuja käsitteitä assosiaatioiden tasolla osin uudelleen, sillä esimerkiksi ”etninen” ja kyseisellä sanalla alkavat määritelmät liitetään yleensä kaikenlaiseen erotteluun, mutta *Uralilaisessa ikkunassa* sana ja sen johdannaiset liittyvät miltei poikkeuksetta kansojen välisiin yhtäläisyyksiin ja etniset rajat ylittäviin filosofioihin ja projekteihin.

2000-luvun alkupuolella Ropponen matkat suuntautuivat yli sata vuotta ennen häntä eläneiden

fennougristien jalanjäljissä Marin tasavaltaan, Mordvaan, Nenetsiaan ja Udmurtiaan. Hän lähti tutkimaan uralilaista identiteettiä ilman suurempia hypoteeseja matkojensa tuloksista. Kirjan hallituimpia kokonaisuuksia ovat Udmurtiasta ja Nenetsiasta kertovat jaksot. Udmurtiasta Ropponen löysi toiveikkaimmat tulevaisuudennäkymät, ja Nenetsiää käsittelevissä esseissä syvennytään uralilaisten kansojen luontosuhteeseen.

Udmurtia on säilyttänyt koko 2000-luvun asemansa aktiivisimmin uralilaista kulttuuria edistävänä ja tukevana tasavalta. Siellä järjestetään vuosittain etnomusiikin Jur-Jar -festivaali ja sen kirjallisuuselämä on aktiivisinta. Udmurtian nuoret kirjailijat (1970- ja 1980-luvuilla syntyneet) ovat perustaneet jopa Udmurtian PEN-klubin. Ropponen mukaan tämä on erityisesti yhden miehen, kirjailija ja teoreetikko Pjotr Zaharovin, ansiota. Hän on onnistunut luomaan puitteet jopa udmurtialaiselle populaarikulttuurille. Kirjallisuuslehti *Invožossa* julkaistaan kaunokirjallisuuden lisäksi artikkeleja myös länsimaista populaarikulttuurista ja Udmurtian valtionyliopistossa on perustettu udmurttimuodin studio Neofolk. Tällainen popularisointi, joka useimpien mielestä edustaa paljon elävämpää ja uudistumiskykyisempää kulttuuria kuin vanhojen perinteiden keinoitekoisen henkiinherättäminen, on kumma kyllä herättänyt myös kritiikkiä (mm. kirjailija Sergei Zavjalov on arvostellut tällaista linjaa).